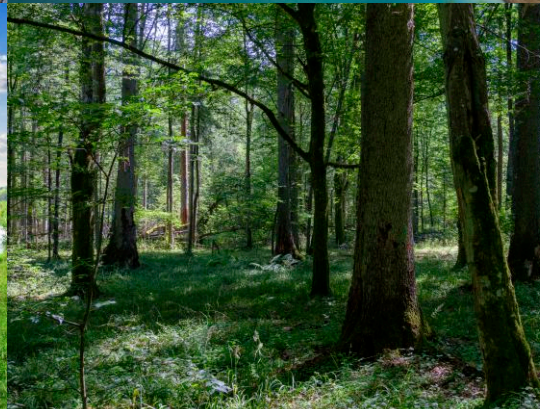
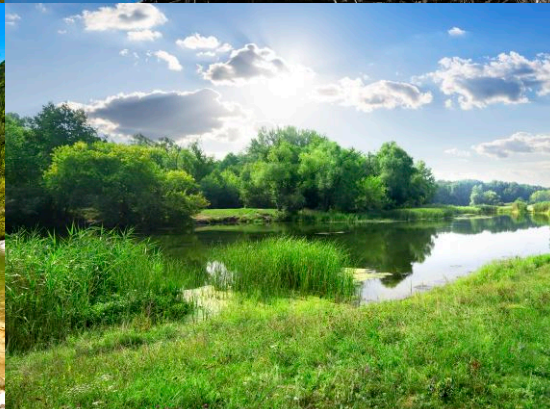
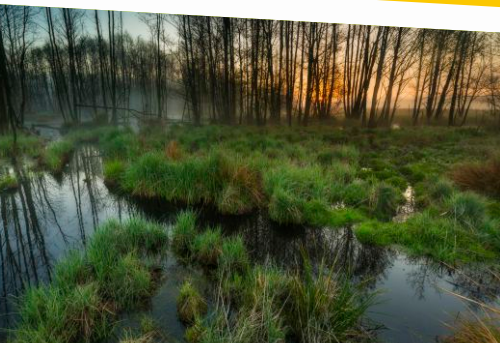

GENERALNA
DYREKCJA
OCHRONY
ŚRODOWISKA

GLOSARIUSZ PODSTAWOWYCH POJĘĆ Z ZAKRESU PRZEPISÓW O OCHRONIE PRZYRODY

Glosariusz

podstawowych pojęć z zakresu przepisów o ochronie przyrody

Warszawa 2018

Glosariusz podstawowych pojęć z zakresu przepisów o ochronie przyrody
Opracowano w Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Wydawca:

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Departament Realizacji Projektów Środowiskowych
Ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa
www.gdos.gov.pl

Skład i łamanie:

Agencja Reklamy Eureka Plus
ul. 3-go Maja 11
35-030 Rzeszów
www.eurekaplus.pl

Treści oraz zdjęcia umieszczone w publikacji zostały wykorzystane z poszanowaniem praw autorskich.

Przygotowanie publikacji sfinansowano ze środków programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach projektu LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody.

SPIS TREŚCI

Klif	7
Las	10
Obszar wodno-błotny	18
Okres lęgowy ptaków	23
Starorzecze	27
Zadrzewienie	30
Zbiornik wodny	36
Zmiana sposobu użytkowania ziemi	42
Zniekształcenie rzeźby terenu	46

W trakcie stosowania przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r., poz. 1614) zauważyliśmy, że część pojęć w niej zawartych jest różnie interpretowana przez poszczególne podmioty lub następuje pewne trudności w ich definiowaniu. Dlatego też pokusiliśmy się o zdefiniowanie najczęściej używanych pojęć, a niemających swojej definicji na potrzeby ustawy o ochronie przyrody.

Uważamy, że wydanie niniejszego glosariusza przyczyni się do podniesienia wiedzy w zakresie ochrony przyrody oraz będzie pomocne przy interpretowaniu i egzekwowaniu przepisów prawa w tym zakresie, a także będzie wsparciem przy wydawaniu wszelkiego rodzaju orzeczeń.

Należy nadmienić, że poprawna interpretacja pojęć dotyczących ochrony przyrody, głównie przez organy ścigania oraz organy sądownicze, jest kluczowa dla postępowań przez nich prowadzonych.

KLIF

Klif – ustawodawca nie wprowadził legalnej definicji klifu, pojęcie to jest jednak utrwalone w naukach przyrodniczych. Klif zgodnie z pojęciem słownikowym, jak i powszechnie używanym definiować należy jako stromo nachylony brzeg morski rozwijający się na skutek ciągłego podcinania przez fale morskie części stoku, powodującego obrywy i osuwiska, a gromadzący się u podnóża materiał skalny i piasek rozprowadzany jest przez wodę. W budowie klifu wyróżnia się stok oraz podnóże, a krawędź brzegu klifowego oznacza krawędź stoku, która znajduje się na koronie klifu.

Klif nad Morzem Bałtyckim

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹ w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu zakazuje lokalizowania obiektów budowlanych w odległości 200 m od krawędzi brzegów klifowych i w pasie technicznym brzegu morskiego (odpowiednio: art. 17 ust. 1 pkt 8 i art. 24 ust. 1 pkt 9). Zachodzi więc pytanie, od jakiej krawędzi klifu należy mierzyć tę odległość. Zgodnie z wyrokiem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 15 stycznia 2014 r., sygn. II SA/Gd 747/13 klifem jest stromo nachylony lub pionowy brzeg morski rozwijający się wskutek ciągłego podcinania przez fale dolnej części stoku, powodującego obrywy i osuwiska. Krawędź klifu znajduje się na jego koronie, czyli w najwyższym punkcie załamania terenu. Brzeg klifowy jest zatem w istocie osuwiskiem brzegowym. W związku z tym strefę 200 m należy liczyć od krawędzi klifu, która znajduje się na jego koronie.

Powyższa wykładnia znajduje potwierdzenie w wykładni systemowej. Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie określenia minimalnej i maksymalnej szerokości pasa technicznego i ochronnego oraz sposobu wyznaczania ich granic² granicę pasa technicznego na brzegach klifowych wyznacza się, uwzględniając plaże, podnóże klifu, stok klifowy i pas terenu o szerokości od 10 do 100 m, licząc od górnej krawędzi stoku. Konstrukcja ww. artykułów, tj. umieszczenie zakazu w myśl obu kryteriów (krawędź brzegu klifowego i brzegu morskiego) w jednej jednostce tekstu normatywnego oraz wzgląd na racjonalność prawodawcy (który nie umieszczałby w jednej jednostce redakcyjnej dwóch różnych pojęć dla określenia tego samego znaczenia pojęciowego) nakazują przyjąć, że ustawodawca nie pozwala na różnicowanie sposobów mierzenia pasa chroniącego brzeg klifowy. W obu przypadkach strefę ochronną klifu należy wyznaczyć od górnej krawędzi klifu (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego, sygn. akt II OSK 1688/14).

Zakaz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 200 m od krawędzi brzegów klifowych oraz w pasie technicznym brzegu morskiego, oprócz ochrony klifu przed procesem abrazyji, ma na celu także ochronę charakterystycznych krajobrazów wybrzeży oraz eksponowanych widokowo wierzchołków. Nawet jeżeli klif jest zabezpieczony zabiegami technicznymi, które zatrzymały procesy abrazyjne, powyższy zakaz chroni wartości krajobrazowe. Dlatego obowiązywanie takiego zakazu jest zasadne nawet w miejscach, gdzie procesy abrazyjne zostały zahamowane.

W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 18 lutego 2010 r., sygn. II SA/Gd 562/09 Sąd uznał, że szczególna ochrona *klifu* morskiego poza celami związanymi z ochroną przyrody mieści się również w obowiązku zapewnienia porządku publicznego i bezpieczeństwa. Klifowy brzeg morski narażony jest na niszczenie od strony morza, co jest zjawiskiem znanym powszechnie, a w rezultacie – działanie sił przyrody spowodzić może niebezpieczeństwo dla mieszkańców tego terenu. Dlatego też organy zarówno Państwa, jak i samorządu terytorialnego podejmują działania, aby nie dopuścić do takiego niebezpieczeństwa. Jednym z takich działań jest wprowadzanie odpowiednich przepisów prawnych.

¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 1614.

² Dz.U. z 2003 r., nr 89 poz. 820 ze zm.

Klif nad Morzem Bałtyckim

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

— LAS —

Las zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach³ to grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym, przeznaczony do produkcji leśnej. Wyjątek stanowią lasy w rezerwach przyrody w parkach narodowych bądź wpisane do rejestru zabytków, które z istoty swej nie są przeznaczone

³ Dz.U. z 2017 r., poz. 788 ze zm.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

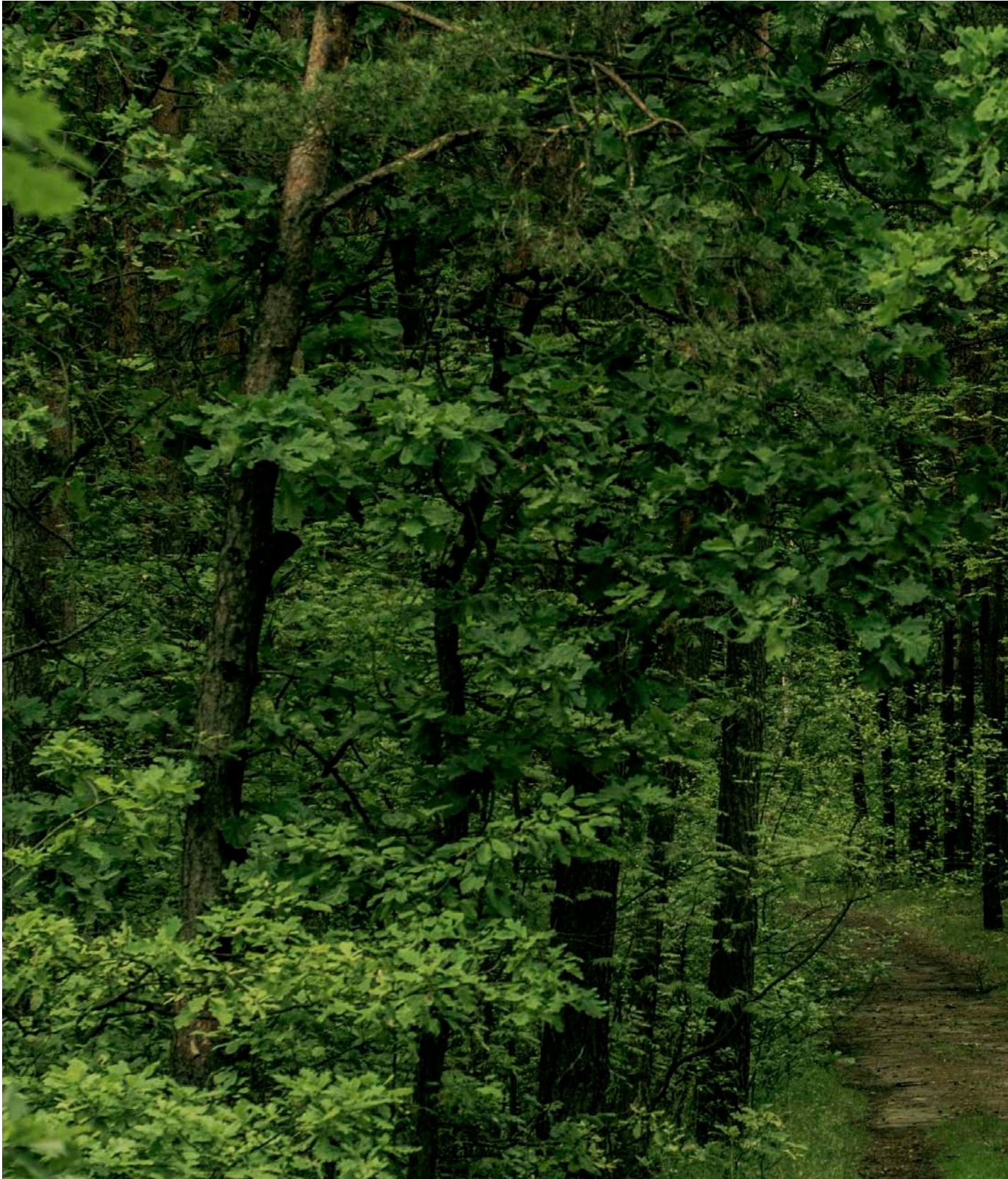

Las dębowy jesienią

do produkcji leśnej. Lasem są także grunty związane z gospodarką leśną i wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej. Natomiast wątpliwości nasuwają się w rozumieniu terminu „las” na gruncie ustawy o ochronie przyrody i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Las mieszany

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko⁴. Problem pojawia się w przypadku lokalizacji inwestycji na obszarach chronionych. Należy wtedy rozstrzygnąć, czy zbiorowisko znajdujące się na terenie przeznaczonym pod inwestycję jest lasem, czy zadrzewieniem, a jeśli zadrzewieniem, to czy zadrzewieniem śródpolnym, przydrożnym lub nadwodnym. Jest to ważne, ponieważ w zależności od dokonanej klasyfikacji realizacja planowanej inwestycji może spowodować:

- 1) naruszenie zakazu realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, bowiem zgodnie z § 3 ust. 1 pkt 86 lit. c rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko każde wylesienie mające na celu zmianę sposobu użytkowania terenu w granicach obszaru chronionego należy do grupy przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko lub
- 2) naruszenie zakazu likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych.

Należy tutaj podkreślić, że § 3 ust. 1 pkt 86 rozporządzenia w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko transponuje pkt 1 lit. f załącznika II dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko⁵, który mówi, że wycinanie lasów w celu zmiany przeznaczenia gruntów jest przedsięwzięciem wymagającym przeprowadzenia screeningu, czyli jest to przedsięwzięcie mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko. Jednocześnie brak jest definicji unijnej pojęcia „las”. Stosowanie krajowych przepisów dotyczących ocen oddziaływania na środowisko stanowi implementację ww. dyrektywy, dlatego też niezbędne jest takie ich stosowanie i interpretacja, które zapewnią praktyczną i skuteczną realizację celów tej dyrektywy.

Najprostszym sposobem byłoby sprawdzić, czy dane zbiorowisko jest lasem, w ewidencji gruntów i budynków. Zgodnie bowiem z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne⁶ dane zawarte w ewidencji gruntów i budynków stanowią podstawę planowania gospodarczego, planowania przestrzennego, wymiaru podatków i świadczeń, oznaczania nieruchomości w księgach wieczystych, statystyki publicznej, gospodarki nieruchomościami oraz ewidencji gospodarstw rolnych. Nie oznacza to jednak, że o tym, czy mamy do czynienia z lasem, decyduje organ prowadzący ewidencję. Zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 8 ustawy – Prawo geodezyjne i kartograficzne ewidencja gruntów i budynków to zbiór informacji (o gruntach, budynkach i lokalach, ich właścicielach oraz o innych osobach fizycznych

⁴ Dz.U. z 2016 r., poz. 71.

⁵ Dz.U.UE.L.2012.26.1 ze zm zm.

⁶ Dz.U. z 2017 r., poz. 2101 ze zm.

lub prawnych władających tymi gruntami, budynkami i lokalami). Z definicji tej wynika, że zapisy ewidencji mają charakter deklaratoryjny (potwierdzający istniejący stan), a nie konstytutywny (tworzący, kształtujący). Z uwagi na powyższe nie są więc najistotniejsze zapisy ewidencji gruntów, ale stan faktyczny (grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną). W tym miejscu należy zaznaczyć, iż w pierwszej kolejności w celu rozróżnienia między „lasem” jako gruntem pokrytym roślinnością leśną a „gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi” jako również gruntem pokrytym roślinnością leśną należy przeanalizować kryterium obszarowe. Dodatkowe kryteria dotyczą bowiem gruntów o obszarze co najmniej 0,10 ha, przejściowo pozbawionych roślinności leśnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2009 r., sygn. IV CSK 353/08). Tym samym za las w świetle art. 3 pkt 1 ustawy o lasach należy uznać także grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym, który nie spełnia żadnego dodatkowego kryterium z art. 3 pkt 1 tej ustawy, tzn. nie jest przeznaczony do produkcji leśnej, nie stanowi rezerwatu przyrody ani nie został wpisany do rejestru zabytków (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2010 r., sygn. I CSK 258/09, postanowienie Sąd Najwyższy z dnia 20 września 2012 r., [sygn. IV CSK 41/12](#)).

Należy również zaznaczyć, iż dla uznania danej formacji za las nie jest wystarczające spełnienie kryterium powierzchniowego, kluczowe bowiem jest, czy dany grunt pokryty jest roślinnością leśną – drzewami i krzewami oraz runem leśnym. Wobec braku legalnej definicji roślinności leśnej konieczne jest wykorzystanie definicji stosowanej w naukach przyrodniczych. W związku z tym roślinnością leśną będą z pewnością zbiorowiska roślinne, w których podstawową strukturę zbiorowiska tworzą gatunki drzewiaste rosnące w zwarcu, czyli zespoły leśne (również te nietypowe, o słabo wykształconych warstwach) oraz lasy gospodarcze. Lasem nie będą więc zakrzaczenia czy też drzewa rosnące w rzędach lub pasach. Mogą one natomiast stanowić zadrzewienia w rozumieniu art. 5 pkt 27 ustawy o ochronie przyrody (także gdy ich powierzchnia jest większa od 0,1 ha). W związku z tym w przypadku stwierdzenia, że zbiorowisko jest lasem, należy potraktować usunięcie drzew jako przedsięwzięcie mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, o którym mowa w § 3 ust. 1 pkt 86 i 87 (wylesianie) rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Będzie się to wiązało z koniecznością uzyskania decyzji środowiskowej. Wówczas nie stosuje się przepisów ustawy o ochronie przyrody dotyczących konieczności uzyskiwania zezwoleń na usunięcie drzew czy naliczania opłat z tym związanych.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Las liściasty

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

OBSZAR WODNO-BŁOTNY

Zgodnie z zapisami Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowego, zwłaszcza jako środowisko życia ptactwa wodnego z 2 lutego 1971 r. podpisanej w Ramsarze (dalej: Konwencja ramsarska)⁷ obszarami wodno-błotnymi są tereny bagien, błot i torfowisk lub zbiorniki wodne, tak naturalne, jak i sztuczne, stałe i okresowe, o wodach stojących lub płynących, słodkich, słonawych lub słonych, łącznie z wodami morskimi, których głębokość podczas odpływu nie przekracza 6 m. Obszary wodno-błotne to obszary w potocznym słowa znaczeniu uzależnione od wody.

Obszary wodno-błotne charakteryzują się:

- 1) długotrwałą obecnością wody na powierzchni gruntu lub w strefie korzeniowej,
- 2) odrębnością gleb, których cechy fizykochemiczne odzwierciedlają specyficzne warunki wodne,
- 3) występowaniem specyficznej roślinności zaadaptowanej do szczególnych warunków glebowo-wodnych i brakiem roślin nietolerujących podtopienia⁸.

Do obszarów wodno-błotnych zaliczyć należy: zbiorniki wodne, ciek, czyli wody płynące, oraz bagna. W grupie zbiorników wyróżnia się jeziora, zbiorniki zaporowe, stawy i drobne zbiorniki. Ciek obejmuje źródła, potoki, rzeki, estuaria i kanały oraz rowy melioracyjne. Bagna mogą być stałe (torfowiska wysokie, przejściowe i niskie) i okresowe (mułowiska, namuliska i podmokliska)⁹.

Śródlądowe obszary wodne i błotne to jedno z najważniejszych źródeł wód słodkich dla przyrody ożywionej, w tym także dla człowieka, które potrzebują jednoznacznej i długofalowej polityki państwa w zakresie zarządzania nimi. Obszary wodne i błotne są ekosystemami zagrożonymi, w związku z czym zagrożone są również związane z nimi rzadkie gatunki roślin i zwierząt. Ponad połowa tych obszarów w skali światowej zanikła lub została trwale zdegradowana w ciągu ostatniego stulecia. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest eksploatacyjne podejście społeczeństw do gospodarowania zasobami przyrodniczymi.

Należy podkreślić, iż ekologiczna klasyfikacja obszarów wodno-błotnych może nie być tożsama z przyjętą klasyfikacją gruntów, tj. torfowiska lub podmokliska. Obszary wodno-błotne mogą być zaznaczone w ewidencji gruntów jako nieużytki, a także jako łąki czy pastwiska. Przy określaniu, czy obszar należy zaliczać do obszarów wodno-błotnych, należy zwrócić uwagę na roślinność, która zajmuje obszar podmokły, np. turzyce kępkowe oraz rozłogowe typowe dla związku *Magnocaricion* – szuwarów wielkoturzycowych, których cechą charakterystyczną jest wytwarzanie ciężkiego wysokopielnego torfu turzycowego i występowanie okresowych

⁷ Dz.U. z 1978 r., nr 7, poz. 24 ze zm.

⁸ T. Okruszko, *Kryteria hydrologiczne w ochronie mokradeł*, Warszawa 2005, s. 9.

⁹ M. Denisiuk, Z. Denisiuk, *Ochrona obszarów wodno-błotnych w parkach narodowych*, w: „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” 2006, z. 2, s. 19.

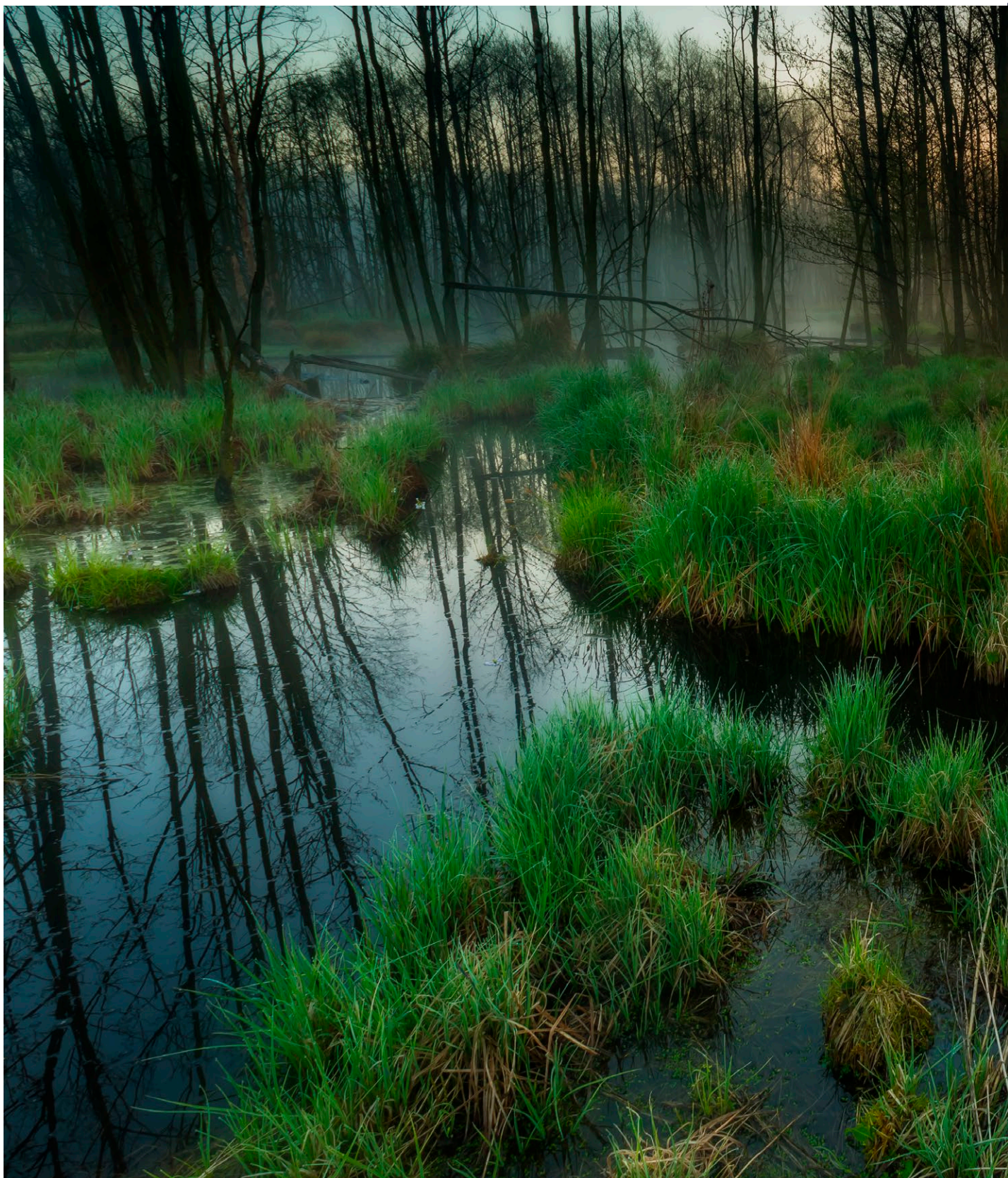

Obszar wodno-błotny, woj. pomorskie

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Obszar wodno-błotny, woj. pomorskie

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

zalewów, pałka wodna typowa dla szuwaru właściwego (zw. *Phragmition*) występującego na terenach jeszcze silniej uwilgotnionych niż turzycy. Więcej informacji można znaleźć na stronie www.atlas-roslin.pl.

Wspomniana wyżej Konwencja ramsarska to potoczna nazwa umowy międzynarodowej podpisanej 2 lutego 1971 r. podczas konferencji w Ramsarze w Iranie. Konwencja weszła w życie 21 grudnia 1975 r. Pełna jej nazwa brzmi: Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego. W kolejne rocznice podpisania Konwencji – 2 lutego – obchodzony jest Światowy Dzień Mokradeł. Celem porozumienia jest ochrona i utrzymanie w niezmiennym stanie obszarów określanych jako „wodno-błotne”. Szczególnie chodzi o populacje ptaków wodnych zamieszkujących te tereny lub okresowo w nich przebywające. Obszary objęte ochroną w ww. Konwencji to 40 typów obszarów bagien, błot, torfowisk lub zbiorników wodnych; naturalnych lub sztucznych, stałych lub okresowych, o wodach stojących lub płynących, słodkich, słonawych lub słonych, wraz z wodami morskimi. W sierpniu 2018 r. objęte Konwencją ramsarską były 2323 obszary o łącznej powierzchni prawie 250 mln ha. Do tej pory podpisało ją 170 krajów, a początkowymi sygnatariuszami w 1971 r. było 18 państw¹⁰. Najwięcej obszarów wykazanych w spisie Konwencji ma Wielka Brytania, a największą powierzchnię tych obszarów – Kanada. Polska ratyfikowała Konwencję w 1978 r. Za wdrażanie w Polsce postanowień Konwencji ramsarskiej odpowiedzialny jest Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska. W Polsce w 2018 r. było 19 obszarów chronionych (łącznie 153 tys. ha¹¹) wpisanych na listę Konwencji ramsarskiej. Wśród nich wymienić można (linki do portalu Konwencji ramsarskiej oraz Geoserwisu):

- Ujście Wisły ([Site no. 2321](#), [Geoserwis](#)),
- Stawy Przemkowskie ([Site no. 2320](#), [Geoserwis](#)),
- Biebrzański Park Narodowy ([Site no. 756](#), [Geoserwis](#)).

Kwestia ochrony obszarów wodno-błotnych na poziomie rządowym została uwzględniona w dokumencie: **„Program ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015–2020”** przyjętym przez Ministerstwo Środowiska w 2015 r., w którym kilka priorytetowych działań dotyczy ochrony środowisk wodno-błotnych. W dokumencie tym wzięte są pod uwagę zalecenia Konwencji ramsarskiej i Kongresu Światowej Unii Ochrony Przyrody (IUCN), który odbył się w Ammanie w 2000 r. Najważniejszymi krajowymi aktami prawnymi, w których mowa jest o obszarach wodno-błotnych, są: ustawa o ochronie przyrody, ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach, jak również ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne¹². Akty te zobowiązują do ochrony obszarów wodnych i błotnych, które jako ekosystemy zagrożone wyginięciem są szczególnie wrażliwe na różne zakłócenia związane z działalnością człowieka.

¹⁰ <https://www.ramsar.org/> (strona główna).

¹¹ Rezultat wyszukiwania obszarów: https://rsis.ramsar.org/ris-search/poland?solsort=designationdate_dt%20desc&f%5B0%5D=regionCountry_en_ss%3AEurope&f%5B1%5D=regionCountry_en_ss%3APoland&pagetab=0, dostęp: 12.07.2018 r.

¹² Dz.U. z 2017 r., poz. 1566 ze zm.

— OKRES LĘGOWY PTAKÓW —

Ustawodawca nie wprowadził legalnej definicji okresu lęgowego oraz nie wskazał ram czasowych, w których okres lęgowy się odbywa. Okresem lęgowym ptaków zgodnie z pojęciem słownikowym nazywamy czas w życiu ptaków rozpoczynający się od tokowania (dobierania się w pary i budowy gniazda), poprzez znoszenie jaj, ich inkubację, wyklucie się młodych i opiekę nad nimi, aż do uzyskania samodzielności. Przepisy nie definiują, kiedy okres lęgowy ptaków się

Bocian biały

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mucholówka szara

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

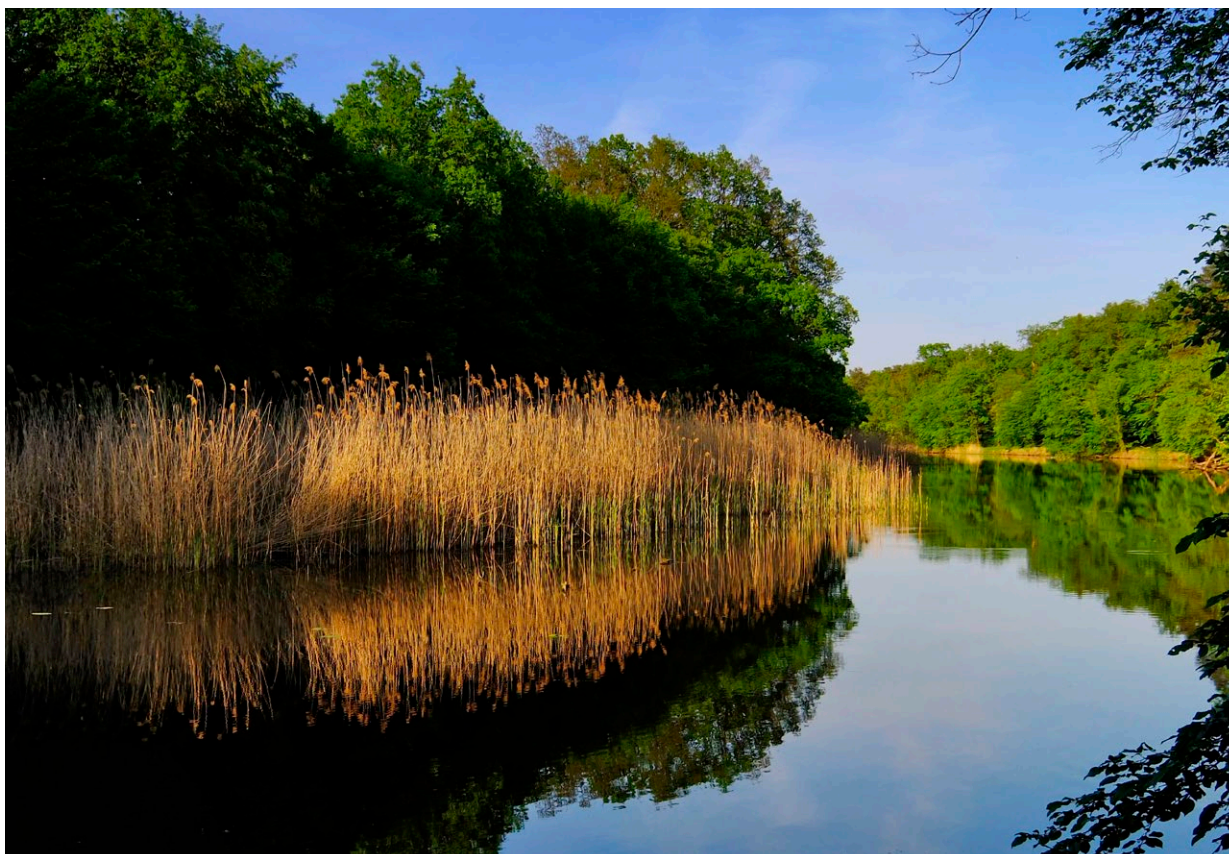

Wróbel

zaczyna, a kiedy kończy. Termin, w jakim wypada, oraz czas trwania jest charakterystyczny dla poszczególnych gatunków (np. u bielików trwa on od stycznia do lipca, u wróbli – od lutego/ marca do sierpnia, u jerzyków – od maja do sierpnia). Ogólne ramy czasowe mogą się przesuwać w poszczególnych latach w zależności od panujących warunków atmosferycznych. Termin okresu lęgowego funkcjonujący w przestrzeni publicznej, tj. od 1 marca do 15 października, wynika z błędnej interpretacji przepisów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt¹³. Rozporządzeniem tym wprowadzono możliwość usuwania bez zezwoleń gniazd z budynków lub terenów zieleni, gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa lub sanitarne, w terminie od 16 października do końca lutego. Pozostały przedział czasu (1 marca – 15 października) często jest interpretowany jako okres lęgowy ptaków i rzeczywiście dla większości ptaków okres lęgowy się w nim zawiera, jednak każdy przypadek należy traktować indywidualnie. Należy pamiętać, że zakazy wobec chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów obowiązują przez cały rok. Dotyczy to także niszczenia gniazd, nawet wówczas, gdy ptaki wyprowadziły już lęgi (z wyłączeniem przypadków wymienionych w powyższym rozporządzeniu).

¹³ Dz.U. z 2016 r., poz. 2183.

Starorzecze Oławy

— STARORZECZE —

Starorzecze – jezioro przyrzeczne leżące na dnie doliny rzecznej będące fragmentem jej byłego koryta i odcięte wałem przykorytowym od obecnego nurtu. Starorzeczka powstają najczęściej w dolinach rzek meandrujących przez odcięcie szyi meandru. Procesy związane ze zmianami koryt rzecznych wywołane są procesami erozji rzecznej. Starorzeczka mogą powstać naturalnie w wyniku erozji rzeki i zmiany nurtu lub na skutek działań regulacyjnych wykonywanych w wodach powierzchniowych płynących¹⁴ (zob. M. Kałużny, *Prawo wodne – komentarz*, wyd. II). Starorzeczka to terenystale lub okresowe zasilane wodą z rzeki albo tereny odcięte od rzeki i ulegające zamuleni¹⁵. Starorzeczka, które powstały naturalnie, często nie mają stałego połączenia z rzeką i zwane są także jeziorami rzecznyymi. Starorzeczka powstają również na skutek działalności hydrologicznej, w czasie prostowania koryt rzecznych. Z reguły są połączone z jednej strony z wodami rzeki. Połączenie to bierze udział w wymianie wody między zbiornikiem a rzeką. Starorzeczka stanowią charakterystyczny element środowiska w rozwoju każdej rzeki i są pozostałościami po jej dawnym korycie. Tworzą całkiem odmienny biotop wodny w porównaniu z korytem rzeki.

¹⁴ M. Kałużny, *Prawo wodne – komentarz*, wyd. II, Warszawa 2017.

¹⁵ E. Bajkiewicz-Grabowska, Z. Mikulski (red.), *Hydrologia ogólna*, Warszawa 2005.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Starorzecze Wisły

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

— ZADRZEWIENIE —

Zgodnie z art. 5 pkt 27 ustawy o ochronie przyrody zadrzewienie to pojedyncze drzewa, krzewy albo ich skupiska niebędące lasem w rozumieniu ustawy o lasach lub plantacją, wraz z terenem, na którym występują, i pozostałymi składnikami szaty roślinnej tego terenu.

W ustawie o ochronie przyrody występują także takie pojęcia, jak zadrzewienie śródpolne, zadrzewienie przydrożne i zadrzewienie nadwodne.

Za zadrzewienie śródpolne należy uznać takie zadrzewienie, które znajduje się wśród terenów otwartych o charakterze rolniczym lub dotyczących innych działań związanych z gospodarką rolną, pastwisk. Należą do nich zarówno pojedyncze drzewa lub krzewy, jak i ich skupiska

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Zadrzewienie śródpolne

pochodzące z samosiewu lub celowo zasadzone. Jak podkreślono w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 5 czerwca 2009 r., sygn. IV SA/Wa 461/09 (zob. <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/7D570B0DD9>), choć obowiązująca ustawa nie definiuje osobno zadrzewienia śródpolnego, rozumienie tego pojęcia jest oczywiste i oznacza zadrzewienie w znaczeniu zdefiniowanym w art. 5 pkt 27 ustawy o ochronie przyrody, tyle że znajdujące się wśród pól. W takim ujęciu pojęcie zadrzewienia śródpolnego koncentruje się na okolicznościach stanu faktycznego związanych z występowaniem na terenie pól drzew, krzewów albo ich skupisk.

Pod pojęciem „zadrzewienia przydrożnego” należy rozumieć pojedyncze drzewa albo krzewy lub pas drzew albo krzewów znajdujących się w bezpośredniej odległości od drogi (jednocześnie niebędących lasem). Zadrzewienia te powinny być powiązane ze szlakiem komunikacyjnym, nie jest konieczne natomiast, aby była to droga publiczna. Pojęcie „zadrzewień przydrożnych” nie zawsze będzie dotyczyło tylko pierwszego rzędu drzew rosnących wzdłuż drogi.

Zadrzewienie przydrożne

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Zadrzewienia nadwodne to pojedyncze drzewa, krzewy albo ich skupiska znajdujące się wzdłuż cieków i zbiorników wodnych oraz jednocześnie niebędące lasem. Należy zaznaczyć, że zadrzewieniami nadwodnymi nie muszą być tylko drzewa rosnące w pierwszym rzędzie od cieku czy zbiornika wodnego. Jest to kwestia zależna np. od ukształtowania terenu, zagospodarowania i użytkowania terenu, wielkości cieku czy też zbiornika wodnego.

Zadrzewienie nadwodne

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody na terenie parku krajobrazowego i obszaru chronionego krajobrazu może być wprowadzony zakaz likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynika to z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego albo budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych. Przez likwidację zadrzewienia należy rozumieć wycinkę wszystkich drzew i krzewów stanowiących zadrzewienie. Natomiast przez niszczenie zadrzewienia należy rozumieć zmniejszenie liczby drzew i krzewów stanowiących zadrzewienie. Dopuszczalne jest zmniejszenie liczby drzew i krzewów, jeśli działanie takie jest wykonywane w ramach prac pielęgnacyjnych związanych z utrzymaniem zadrzewień w należyłym stanie. Prace, które mogą być wykonywane w celu ochrony zadrzewień w ww. obszarach, powinny być zawarte w planie ochrony parku krajobrazowego lub w uchwale sejmiku województwa wyznaczającej dany obszar chronionego krajobrazu, która określa między innymi ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów.

Przepisy regulujące między innymi wydawanie zezwoleń na wycięcie drzew i odstępstw, kiedy zezwolenie nie jest wymagane, zawarte są w rozdziale 4 „Ochrona terenów zieleni i zadrzewień” (art. 78–90) ustawy o ochronie przyrody.

Zadrzewienie nadwodne

Należy tutaj podkreślić, że niedopuszczalne jest wydawanie zezwoleń na wycięcie drzew stanowiących zadrzewienie śródpolne, przydrożne lub nadwodne na terenie parków krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu, jeżeli w tych formach ochrony został wprowadzony ww. zakaz. W razie wątpliwości, czy dane zadrzewienie jest objęte zakazem na terenie parku krajobrazowego lub obszarze chronionego krajobrazu, warto zwrócić się o opinię do właściwego marszałka województwa, który sprawuje nadzór nad ww. formami ochrony przyrody, lub dyrektora parku krajobrazowego, który zgodnie z art. 105 ustawy o ochronie przyrody kieruje parkiem krajobrazowym (w przypadku położenia zadrzewień na terenie parku krajobrazowego).

Ocena, czy dane zadrzewienie stanowi zadrzewienie śródpolne, przydrożne lub nadwodne, ma charakter indywidualny. Oceny takiej dokonuje organ w ramach prowadzonego postępowania o wydanie zezwolenia na usunięcie drzewa albo krzewu lub w ramach analizy zgłoszenia zamiaru usunięcia drzewa (w sytuacji, o której mowa w art. 83f ust. 1 pkt 3a ustawy o ochronie przyrody) bądź podmiot, który chce usunąć takie drzewa lub krzewy (w sytuacji, gdy nie jest wymagane ani zezwolenie, ani zgłoszenie w celu wycinki drzew lub krzewów).

— ZBIORNIK WODNY —

Zbiornik wodny – według definicji słownikowej zagłębienie terenu wypełnione wodą. Wyróżnia się naturalne oraz sztuczne (antropogeniczne) zbiorniki wodne.

Sztuczne zbiorniki wodne w zależności od sposobu powstania misy dzieli się na:

zaporowe – utworzone przez spiętrzenie wód rzecznych zaporą wybudowaną w miejscu, gdzie morfologia doliny sprzyja wzniesieniu takiej budowli piętrzącej; precyzyjnie określone funkcje budowli i retencji powierzchniowej oraz wystarczająca ilość wód zasilających zapewniają funkcjonowanie zbiorników zaporowych nawet w okresach po wystąpieniu suszy;

poeksploatacyjne – zajmujące zagłębienia, które powstały w rezultacie odkrywkowego wyeksploatowania surowców mineralnych (np. węgla kamiennego, rud cynku i ołowiu, piasku, wapieni, dolomitów, siarki itd.); zbiorniki poeksploatacyjne (nazywane również zbiornikami

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

powyrobiskowymi) charakteryzują się specyficzną morfometrią; kształt misy jeziornej warunkowany jest układem dna i krawędzi dawnego pola eksploatacyjnego, które zwykle było zmodyfikowane w okresie przygotowania zagłębienia do zatopienia;

groblowe w nieckach z osiadania – utworzone dzięki wybudowaniu grobli pozwalającej na retencjonowanie wód; zbiorniki groblowe występują głównie w dnach dolin rzecznych, rzadziej są spotykane w strefach zboczy dolinnych i na terenach wysoczyznowych; charakterystyczną cechą zbiorników groblowych jest ich płaskodenność wynikająca z niewielkiego zróżnicowania pionowego zajmowanych przez nie obszarów inundacyjnych oraz niewielka głębokość (ok. 1–1,5 m) warunkowana wysokością grobli ograniczających akwen, co przekłada się na zbliżone do jedności wartości wskaźników głębokościowych;

zapadliskowe – powstające w zagłębieniach będących rezultatem procesu zapadania przez wypełnienie wodą opadową lub gruntową, charakteryzują się zwykle niewielką głębokością i powierzchnią;

Jeziro Solińskie – zbiornik antropogeniczny

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

sadzawki – wypełnione wodą niewielkie zagłębienia wykopane w gruncie, utworzone w rezultacie konkretnego zapotrzebowania społecznego lub gospodarczego na retencję wód stojących; materiał ziemny zgromadzony podczas budowy sadzawki, stanowi zazwyczaj zagospodarowywany materiał odpadowy; nie jest surowcem wykorzystywanym gospodarczo, tak jak to ma miejsce w przypadku kopalin wydobywanych z wyrobisk powierzchniowych zajmowanych później przez zbiorniki poeksploatacyjne;

baseny – niewielkie akwenty o misie betonowej bądź ukształtowanej z innych materiałów sztucznych; zwykle posiadają płaskie lub prawie płaskie dno oraz strome lub pionowe ściany; przekłada się to na wartości wskaźnika głębokościowego zbliżone do jedności; baseny są wykorzystywane do celów przemysłowych (np. osadniki wód chłodniczych), sportowo-rekreacyjnych (np. baseny pływackie), komunalnych (np. zbiorniki wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi), retencyjnych (np. zbiorniki wód opadowych) i innych.¹⁶

¹⁶ M. Rzętała, *Funkcjonowanie zbiorników wodnych oraz przebieg procesów limnicznych w warunkach zróżnicowanej antropopresji na przykładzie regionu górnośląskie*, Katowice 2008.

Jezioro Czorsztyńskie – zaporowy zbiornik antropogeniczny

Zbiorniki wodne (zarówno naturalne, jak i antropogeniczne) według kryterium przepływalności dzieli się na dopływowe, odpływowe, przepływowe i bezodpływowe. W innym podziale według kryterium czasu funkcjonowania wyróżnia się zbiorniki stałe i okresowe (wysychające). Zgodnie z regułą języka potocznego zbiornik wodny, w przeciwieństwie do cieku, jest wodą stojącą zajmującą naturalne lub sztucznie wytworzone zagłębienie terenu. Zbiornikiem wodnym jest również zbiornik, w którym woda występuje sporadycznie – są to zbiorniki okresowe wypełnione wodą tylko w porze deszczowej, po wiosennych roztopach lub w okresach występowania wysokich stanów wód gruntowych¹⁷. W rozumieniu art. 23 ustawy – Prawo wodne zbiorniki wodne należą do kategorii wód stojących z zastrzeżeniem, że dotyczy to zbiorników naturalnych niezwiązanych bezpośrednio, w sposób naturalny z powierzchniowymi śródlądowymi wodami płynącymi. Jeziora oraz inne naturalne zbiorniki wodne o ciągłym bądź okresowym naturalnym dopływie lub odpływie wód powierzchniowych oraz sztuczne zbiorniki wodne usytuowane na wodach płynących zostały sklasyfikowane jako wody śródlądowe płynące w rozumieniu ustawy – Prawo wodne.

¹⁷ Por. E. Bajkiewicz-Grabowska, Z. Mikulski, *Hydrologia ogólna*, Warszawa 2005.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Morskie Oko – zbiornik naturalny

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

ZMIANA SPOSOBU UŻYTKOWANIA ZIEMI

Zmiana sposobu użytkowania ziemi – wszelkiego rodzaju czynności, jednorazowe lub ciągłe, na skutek których ustaje dotychczasowy sposób użytkowania ziemi niezależnie od jego charakteru, a jego miejsce zastępuje nowy, dokonany poprzez wprowadzenie zmian.

Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 3 marca 1998 r., sygn. [II SA/WR 895/97](#) wskazał, że „wszelka działalność budowlana z istoty swej powoduje określone trwałe lub nietrwałe zmiany w ukształtowaniu powierzchni ziemi oraz w stanie i sposobie użytkowania gruntów”.

Podobne stanowisko wyraził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 17 listopada 2011 r., sygn. [IV SA/Wa 1435/11](#): „W ocenie Sądu zakaz ten należy rozumieć w sposób prosty, tak jak wynika z jego brzmienia, co wymaga ustalenia, w jaki sposób ziemia jest użytkowana dotychczas i jaki będzie jej sposób użytkowania wskutek zrealizowania

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Przykładowa zmiana sposobu użytkowania ziemi

wnioskowanej inwestycji. (...) w przypadku gruntów zadrzewionych i zakrzewionych działania niewiążące się z utrzymaniem gruntów czy zalesieniem, a polegające na ich trwałym usunięciu spowodują zniszczenie ukształtowanego układu i składu gatunkowego szaty roślinnej, doprowadzając w konsekwencji do zmiany dotychczasowego rodzaju użytkowania. (...) Walorem krajobrazowym tego terenu są m.in. zadrzewienia i zakrzewienia występujące na działce stanowiącej własność skarżącego. Wskutek inwestycji polegającej na budowie budynku mieszkalnego jednorodzinnego te walory ulegną zniszczeniu. Dotychczasowy sposób użytkowania ulegnie zmianie, gdyż w miejsce zadrzewień pojawi się zabudowa jednorodzinna”. W wyroku z dnia 13 listopada 2014 r., sygn. [II OSK 1046/13](#) Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie wyraził stanowisko, że jako zmianę sposobu użytkowania ziemi należy rozumieć

wszelkiego rodzaju czynności, jednorazowe lub ciągłe, na skutek których ustaje dotychczasowy sposób użytkowania ziemi niezależnie od jego charakteru, a jego miejsce zastępuje nowy, dokonany poprzez wprowadzenie zmian (por. wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 19 grudnia 2012 r., sygn. IV SA/Wa 2123/12; z dnia 8 stycznia 2012 r., sygn. IV SA/Wa 2124/12; z dnia 25 stycznia 2013 r., sygn. IV SA/Wa 2125/12, sygn. IV SA/Wa 2016/12; z dnia 28 stycznia 2013 r., sygn. IV SA/Wa 2081/12; z dnia 21 lutego 2013 r., sygn. IV SA/

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Wa 2174/12; z dnia 28 listopada 2013, sygn. IV SA/Wa 2069/13; z dnia 16 listopada 2013 r., sygn. IV SA/Wa 1609/13).

Powyższe wyroki zostały wydane w związku z art. 45 ust. 1 pkt 7 ustawy o ochronie przyrody, w którym zamieszczono zakaz, który może być wprowadzony na terenie stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego oraz w stosunku do pomnika przyrody.

Przykładowa zmiana sposobu użytkowania ziemi

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

ZNIEKSZTAŁCENIE RZEŻBY TERENU

W oparciu o orzecznictwo sądowno-administracyjne przez trwałe zniekształcenie rzeźby terenu należy rozumieć działania polegające na zaburzeniu stosunków wysokościowych (zmiana rzędnych terenu) oraz układu nachyleń i przebiegu naturalnych granic rzeźby. Do prac ziemnych trwale zniekształcających *rzeźbę terenu* należałoby zaliczyć prace, które prowadzą do zniszczenia lub przekształcenia form *rzeźby terenu* w sposób oznaczający utratę cech morfologicznych danego typu rzeźby. Wiąże się ona z istotnymi zmianami ukształtowania danego terenu w wyniku przemieszczania znacznych ilości mas ziemnych, np. przy eksploatacji złóż kruszywa.

W ustawie o ochronie przyrody odnajdujemy szereg regulacji związanych z zakazem zmiany rzeźby terenu. W art. 15 ust. 1 pkt 22 ustawy wprowadzono zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu w parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody. Zakazy dotyczące parków narodowych i rezerwatów przyrody są zakazami bezwzględny. Natomiast na terenie pozostałych form ochrony przyrody (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz pomniki przyrody) zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych może być wprowadzony przez organ decydujący o powstaniu danej formy ochrony przyrody. Na gruncie Prawa ochrony przyrody rzeźba terenu jest zatem obok wartości ekologicznych, estetycznych lub kulturowych, tworów i składników przyrody ukształtowanych przez siły przyrody lub działalność człowieka wymieniana jako podlegający ochronie walor krajobrazowych¹⁸.

W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 29 września 2008 r., sygn. [IV SA/Wa 952/08](#) zostało podkreślone, że „zakaz uszkodzenia lub przekształcania obszaru oraz wykonywania prac trwale zniekształcających rzeźbę terenu nie może być utożsamiany z zakazem wykonywania prac ziemnych związanych z realizacją obiektu budowlanego”. Mając powyższe na uwadze, należałoby dojść do wniosku, że wznoszenia obiektu budowlanego nie można wprost utożsamiać ze zmianą rzeźby terenu. Jakkolwiek obiekt taki niewątpliwie stanie się elementem krajobrazu, to nie stanowi elementu decydującego o zmianie wartości w postaci rzeźby terenu. Potencjalnie działaniami prowadzącymi do modyfikacji kwalifikowanych jako zmiana rzeźby terenu mogą być działania przygotowujące realizację inwestycji, jak niwelacja terenu bądź odwrotnie – nasypianie gruntu celem jego przygotowania pod budowę. Decyzję, czy dane działania będą prowadziły do zmiany rzeźby terenu, należy podejmować odrębnie dla każdej inwestycji, biorąc pod uwagę charakter i inwazyjność wykonywanych prac.

¹⁸ B. Czajka-Marchlewicz, *Zmiana rzeźby terenu związana z realizacją inwestycji budowlanej a zgodność z wymogami prawa ochrony środowiska*, Publikacje Elektroniczne ABC.

Przykładowe zniekształcenie rzeźby terenu

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekt LIFE15 GIE/PL/000758 pn. Masz prawo do skutecznej ochrony przyrody, finansowany ze środków Programu LIFE oraz ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

